

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

O'TKIR ENDOMETRITLARNI KELTIRIB CHIQARUVCHI OMILLAR

Komiljonov S., Sabitova N.S.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Endometrit ko'pincha infekcion xarakterda uchraydi. Infekcion agent bachadonga jinsiy qo'shilishda specifik qo'zg'atuvchi sifatida (vibriyonlar, trixomanadlar) va banal mikroflora (streptokokklar, stafilokokklar, ichak tayoqchasi, protey va boshqalar) ko'rinishida o'tadi. Bachadon yallig'lanishi o'tkir yoki surunkali o'tadi. O'tkir yallig'lanishda shilliq parda kulrang qizil yiringli yoki chirindi parda bilan qoplanadi. Yallig'lanish jarayoni miometriy tomirlarga o'tsa, yiringli metrit, tromboflebir va pirovard natijada bachadon sepsisi vujudga keladi.

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda bachadonning yallig'lanishi xamma uy xayvonlariga xos kasallikdir. Ayniqsa, ko'proq bu kasallik qoramollarda uchraydi. Yallig'lanish bachadonning jami qatlamlarida avj oladi, shuning uchun xam endometrit, metrit, perimetrit, va parametritlarga ajratiladi. Bu esa shilliq muskul, seroz qatlamlarining va atrofidagi biriktiruvchi to'qimaning yallig'lanishiga tegishlidir. Shuningdek, diabet, bakterial vaginoz kabi sog'liq muammolari ham o'tkir endometrit rivojlanishiga turtki bo'lishi mumkin. Kam ijtimoiy-iqtisodiy holat va yosh onalik ham kasallik xavfini oshiradi. Kasallikning keng tarqalishiga asosan gigiyenik sharoitlarning yomonligi, yosh hayvonlarning immunitet pastligi va infeksiya tashuvchilarning mavjudligi sabab bo'ladi. Shu boisdan kasallikni tashxislash, nazorat qilish va profilaktika choralarini takomillashtirish dolzarb ilmiy muammo bo'lib qolmoqda.

Endometrit kasalligini o'rganilganlik darajasi. Birinchi navbatda, jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalar (JYYI) o'tkir endometritning asosiy sabablaridan hisoblanadi. Ayniqsa, (*Chlamydia trachomatis*) va (*Neisseria gonorrhoeae*) kabi mikroorganizmlar endometriyani yallig'lanishiga olib keladi. Bu bakteriyalar reproduktiv tizimiga kirib, infektsiyani rivojlantiradi.

Bundan tashqari, ginekologik jarrohlik amaliyotlari ham xavf omili sifatida ko'riladi. Bakteriyalar bachadon ichiga kirib, yallig'lanishni boshlaydi. Shuningdek, kecha tug'ruq yoki abortdan keyingi davrda ham infeksiya rivojlanish xavfi ortadi, ayniqsa kesariy kesik amaliyoti bajarilgan hollarda.

1-rasm. Qoramollarda o'tkir endometrit kasalligi

Xulosa. Olimlarning fikricha, o'tkir endometritni oldini olish uchun jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalardan saqlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilish, ginekologik amaliyotlar vaqtida ehtiyot choralarini ko'rish zarur. Kasallikni vaqtida aniqlash va antibiotiklar bilan to'g'ri davolash uzoq muddatli asoratlardan himoya qiladi. Shu bois, hayvonlar salomatligini saqlashda o'z vaqtida profilaktika va tibbiy ko'riklar muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Eshburiev B.M. “Veterinariya akusherligi.” Darslik. Toshkent, 2018 yil
2. Eshburiev B.M., Eshbutiyev S.B., Djumamov S.M. “Veterinariya akusherligi fanidan amaliy-laboratoriya mashg’ulotlari” Samarqand, 2020 yil.
3. Ainsworth R.W. (1971). Fungal Diseases of Animals. Commonwealth Agricultural Bureaux.
4. David E. Noakes Timothy J. Parkinson Gary C. W. England. Veterinary Reproduction and obstetrics. Copyright 2019 by Elsevier. Ltd. All rights reserved.
5. Студенцов А.П., Шмерон В.С., Никитин В.Я. и пр.; Под ред. В.Я. Никитина и М.Г. Миролубов. Ветеринарное акушерство, гинекология и биотехника размножения 7-е изд., перераб. и доп. Учебник - М.: Колос 1999 год.
6. Safarov, A., Kunisov, B., Arepbaev, I., & Sazmand, A. (2024). First record of nasopharyngeal myiasis caused by *Cephalopina titillator* (Clark, 1816) in camel (*Camelus dromedarius* Linnaeus, 1758) in Uzbekistan. *Veterinary Parasitology: Regional Studies and Reports*, 51, 101029.
7. Курбанова, А. И., Пиржанова, А. М., & Кунисов, Б. М. (2019). Современное состояние паразитофауны рыб бассейнов Аральского моря. Теория и практика современной науки, (2 (44)), 231-234.
8. Курбанова, А. И., Туремуратова, Г. И., Уразымбетова, Н. П., & Кунисов, Б. М. (2018). ПАРАЗИТОФАУНА РЫБ НЕКОТОРЫХ ВОДОЕМОВ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН. Теория и практика современной науки, (4 (34)), 354-358.
9. Mechouk, N., Safarov, A., Kunisov, B., Sazmand, A., & Deak, G. (2025). A six-legged anomalous *Dermacentor niveus* (Acari: Ixodidae) female tick from a camel (*Camelus dromedarius*) in Uzbekistan. *Persian Journal of Acarology*, 14(2), 357-360.
10. Кунисов, Б. М. (2021). ПЕРСПЕКТИВА РАЗВИТИЯ АКВАКУЛЬТУРЫ В УЗБЕКИСТАНЕ. Экономика и социум, (6-1 (85)), 749-751.

XORAZM VILOYATI GURLAN TUMANIDA QORAMOLLARDA *FASCIOLA GIGANTICA* BILAN ZARARLANISHI

Kushimmatov J.B., Muxammadiyev S.E., Madrimov Sh.X., Xayotov B.B.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Fassiolyoz barcha qishloq xo’jalik hamda bir necha tur yovvoyi o’txo’r sut emizuvchilarning dastlab jigar to’qimalarida, so’ngra o’t yo’llarida va o’t xaltasida parazitlik qiluvchi, o’tkir, surunkali, aralash oqimlarda kechadigan xavfli gelmintoz bo’lib hisoblanadi.

Karimov S.A. va Abdullayev O.R. (2020) ta’kidlaganidek, *Fasciola* turi parazitlari jigar to’qimasida mexanik shikastlanish, o’t yo’llarida esa yallig’lanish jarayonlarini keltirib chiqaradi, bu esa hayvonlarda intoksikatsiya, kamqonlik va mahsuldorlikning keskin kamayishiga olib keladi.

Shuningdek, Beknazarov B.X. (2022) o’z tadqiqotlarida *Fasciola gigantica* ning biologik faoliyati bevosita iqlim va yaylov sharoitlariga bog’liqligini, ayniqsa suv havzalari yaqinida joylashgan nam yaylovlarda kasallikning yuqish darajasi yuqoriligini qayd etgan.

1973-1976 yillarda Xorazm viloyatida qoramollar va qo’ylar orasida fassiolyoz keng tarqalgan bo’lib, uning qo’zg’atuvchisi eng yuqori patogenli fassiola turi - *F.gigantica* hisoblangan. Fassiolyozni yilning barcha mavsumlarida uchrashi, u bilan qoramollarni bahorda o’rtacha 32,3 foiz, yozda – 35,4 foiz, kuzda 43,3 foiz, qishda - 40,9 foiz zararlanganligi kuzatilgan. Fassiolyozga chalingan qoramollarning jigarida har bir mavsumda o’rtacha 20,9 nusxadan 29,3